

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ І ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ

У статті висвітлено потенціал інноваційних методів і технологій навчання щодо розвитку творчих здібностей учнів, обґрунтовано доцільність впровадження інновацій у викладання німецької мови.

Пріоритетним напрямом розвитку сучасної школи стала гуманістична спрямованість навчання, при якому провідна роль відводиться особистісно орієнтованому підходу, що передбачає врахування потреб і інтересів учня, реалізацію диференційованого підходу до вчення. Нині в центрі уваги – учень, його особистість, неповторний внутрішній світ. Тому основна мета сучасного вчителя – вибрати методи й форми організації навчальної діяльності учнів, які оптимально відповідають поставленій меті розвитку особистості. Останніми роками все частіше піднімається питання про застосування новітніх технологій у школі. Це не лише нові технічні засоби, але й нові форми й методи викладання, новий підхід до процесу викладання. Основною метою вивчення іноземної мови є формування й розвиток комунікативної культури школярів, практичне опанування іноземної мови. Завдання вчителя полягає в тому, щоб створити умови вивчення іноземної мови для кожного учня, вибрати такі методи навчання, які б дозволили кожному учневі проявити активність, творчість. Завдання вчителя – активізувати пізнавальну діяльність учня в процесі вивчення іноземної мови. Сучасні педагогічні технології допомагають реалізувати особистісно орієнтований підхід у навчанні, забезпечують індивідуалізацію і диференціацію навчання з урахуванням здібностей дітей, рівня знань.

Одним із шляхів модернізації освітньої системи України постає впровадження в навчальний процес у школі інноваційних педагогічних технологій і методів. Інновації (італ. *innovazione* – новизна, нововведення) – нові форми організації діяльності й управління, нові види технологій, які охоплюють різні сфери життєдіяльності людства.

Педагогічну інновацію розглядають як особливу форму педагогічної діяльності й мислення, які спрямовані на організацію нововведень в освітньому просторі, або як процес створення, впровадження й поширення нового в освіті. Інноваційний процес в освіті – це сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, спрямованих на її оновлення, модифікацію мети, змісту, форм організації і методів навчання та виховання, адаптації навчального процесу до нових суспільно-історичних умов [3].

Мета статті – акцентувати увагу на визначній ролі впро-

* © Богуш Н. М.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

вдження інноваційних методів у розкритті творчих можливостей учнів на уроках іноземної мови.

В основі системи інноваційної освіти повинна лежати методика «Акме», яка виникла ще у 83-му р. до н. е. У перекладі з грецької «акме» означає досягнення вершини майстерності, що передбачає всебічний розвиток творчої особистості. Учитель повинен давати не просто знання, а розвивати особистість, талант. Багато століть тому греки приділяли велику увагу власному розвитку, вчилися, займалися спортом. Греки вперше провели Олімпійські ігри. На той час серед греків було дуже багато вчених, спортсменів, тобто талановитих людей.

Педагогіка «Акме» говорить, що священний обов'язок кожної людини – розвивати свій талант, себе. Це і є основна ціль, мета, кредо педагога, який виховує дітей творчими особистостями.

Згідно з педагогікою «акме», людина не повинна залежати від обставин, а навпаки, обставини мають залежати від людини. Це стосується сьогодня школи, педагога, учня. Діти не повинні йти в школу, боячись, що запитають їх домашнє завдання, боячись екзаменів і т. д., а педагог не повинен йти в школу, боячись комісії, перевірок, контролю, що негативно впливає на будь-яку людину. У такій напруженій атмосфері, коли відчувається тиск, не може розвиватись творча особистість, талант. Учень перетворюється просто на виконавця. Він учить матеріал, і здає, а через деякий час забуває. Іноді закінчивши школу, учень і не знає, що в нього є якийсь талант, адже від народження кожна дитина має талант. Мета, ціль педагогіки «акме» полягає в тому, щоб виявити й розвинути талант дитини, сформувані творчу особистість. Для цього треба провести низку реформ у системі освіти, переглянути освітні програми з предметів, створити сприятливі умови для роботи педагога, навчання й розвитку дітей.

На допомогу педагогіці «акме» йдуть інноваційні методики:

– *глобальне навчання*, коли через призму світової культури учні пізнають і свідомо виходять на свою національну культуру. Вивчення німецької мови, літератури Німеччини, знайомство із шедеврами німецьких художників, архітекторів, співаків, пробуджує в учнів інтерес до вивчення національної культури.

– *когнітивне навчання*, мета якого – навчити дітей самостійно вчитися [1].

Учитель дає завдання, модульний пакет з текстами, питаннями, і діти самостійно працюють, шукають відповіді, а вчитель, як консультант, тільки допомагає. Але для такої роботи іноді нам не вистачає в достатній кількості необхідної літератури, і навіть часу, адже наші діти занадто перевантажені. Під час когнітивного навчання, використовують такі форми організації навчання: формальні кооперовані групи і групи бригадного поділу досягнень. Формальні кооперовані групи складаються з трьох-чотирьох учнів. До таких груп входять учні

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

з різним рівнем інтелектуального розвитку. Адже, якщо в групі є діти тільки з низьким рівнем знань, то така група не справиться із завданням. Наприклад, вивчаючи тему «Німецькі вчені», ознайомившись із лексикою з теми, прочитавши тексти про вчених, клас об'єднується в кооперовані групи для подальшого вивчення матеріалу. Кожна група одержує завдання. Одна група готує наукову доповідь про відкриття Вільгельма Рентгена в галузі фізики, медицини, техніки. Для такої роботи учням необхідно опрацювати додаткову наукову літератури. Інша група презентує винахід телефону Йоганна Райса у вигляді сценки. У цій групі учні демонструють не тільки знання німецької мови, а й акторські здібності. До речі, діти залюбки беруть участь в інсценізації казок німецькою мовою для молодших школярів. Ми ставили казки «Рукавичка», «Червона шапочка», «Солом'яний бичок», «Бременські музиканти» та інші.

Третя група показує прес-конференцію відомих німецьких винахідників, учених Карла Бенца (створення першого автомобіля), Георга Сімона Ома (відкриття закону Ома в електриці), Вернера Фона Сіменса, який створив перший трамвай. Учні представляють увчених та їхні відкриття (монологічне мовлення), інші виконують роль журналістів (діалогічне мовлення). Працюючи в таких групах, діти розкривають свої таланти, розвиваються як творчі особистості.

У групах бригадного поділу досягнень учні підбадьорують один одного, порівнюючи відповіді. Разом розв'язують проблеми, які виникають, разом вирішують питання, адже результат і досягнення групи залежать від індивідуальних балів, які сумуються і дають загальний результат. Робота у групах теж дає позитивний результат. Слабі учні «тягнуться» за сильними, щоб не підвести групу.

– *Сурогенне навчання* – це навчання за допомогою інтерактивних методів. Це новизна форм уроку, типологія яких повинна бути різною для початкового, середнього і старшого етапів навчання [2].

Інтерактивне навчання – це діалогове навчання, яке заперечує домінування як одного виступаючого, так і однієї думки над іншою. Воно передбачає:

- постійну, активну взаємодію, взаєморозуміння вчителя та всіх учнів класу – учасників процесу навчання;
- вирішення загальних, але значущих для кожного учасника завдань, проблем;
- рівноправність учителя й учнів як суб'єктів навчального процесу.

Інтерактивне навчання має на меті:

- створення умов для залучення всіх учнів класу до процесу пізнання;
- формування у школярів як предметних, так і загально-навчальних умінь та навичок;
- надання можливості кожному учню розуміти й рефлексувати.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

сувати з приводу того, що він знає і думає;

- вироблення життєвих цінностей;
- створення атмосфери співпраці, взаємодії;
- розвиток комунікативних якостей і здібностей;
- створення комфортних умов навчання, які б викликали в кожного учня відчуття своєї успішності, інтелектуальної спроможності, захищеності, неповторності, значущості.

Інтерактивне навчання передбачає:

- моделювання життєвих ситуацій;
- вирішення творчих завдань;
- використання розминок;
- використання рольових ігор;
- спільне розв'язання проблем тощо.

Упровадження методів інтерактивного навчання уможливило:

для кожного конкретного учня:

- усвідомлення залучення до спільної праці;
- розвиток особистісної рефлексії;
- становлення активної, суб'єктної позиції у навчальній (чи іншій діяльності).

для навчальної мікрогрупи:

- розвиток навичок спілкування і взаємодії у малій групі;
- формування ціннісно-орієнтаційної єдності групи;
- заохочення до гнучкої зміни соціальних ролей залежно від ситуації;
- прийняття морально-етичних норм і правил спільної діяльності.

для учнівського класу:

- формування класного колективу як групової спільноти;
- підвищення пізнавальної активності учнів класу;
- розвиток навичок аналізу і самоаналізу в процесі групової рефлексії.

для зв'язку «клас – учитель»:

- нестандартну побудову навчального процесу;
- багатомірне засвоєння навчального матеріалу;
- формування мотиваційної готовності до міжособистісної взаємодії в навчальних та позанавчальних ситуаціях [2].

Важливим аспектом інтерактивного навчання є почуття групової належності, що дає слабким, невпевненим у собі учням змогу почуватися безпечно, вселяє впевненість у можливості подолання труднощів. Навчання разом дає дітям відчуття суттєвої емоційної та інтелектуальної підтримки. Це відчуття допомагає високо піднятися за рамки їхнього нинішнього рівня знань і вмінь [2].

Інтерактивні методи завжди присутні на уроках-конференціях, уроках-подорожах, уроках-екскурсіях, уроках-казках, уроках-вікторинах, диспутах, а також бінарних, інтегрованих уроках та інше. Усі ці нестандартні уроки включають елементи рольової гри. Адже рольова гра займає особливе місце в мето-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

диці вивчення іноземних мов. Приведем приклад інтегрованого уроку – подорожі Німеччиною, визначними місцями Берліну, коли учні ніби летять у літаку, а бортпровідниця, роль якої грає учениця, розпитує учнів, що вони знають про Німеччину. Діти розповідають поезії відомих німецьких поетів, співають пісні, демонструють не тільки знання, а й талант. Учні грають роль вчителя географії, який запитує про географічне положення Німеччини, рельєф, клімат, річки тощо; роль екскурсовода по Берліну виконує учень, який знайомить з визначними місцями столиці Німеччини. Учні, у свою чергу, діляться інформацією про Бранденбурзькі ворота, Стару національну галерею, Рейхстаг, Олександрійську площу і т. д.

Урок-гра на повторення вивченого матеріалу (фонетики, лексики, граматики) у 5 класі базується на грі «Fort boyard». Клас об'єднується у дві команди, рівних у знаннях. У цій грі учні змагаються не в силі і спорті, а в знаннях з німецької мови. У кінці гри учні повинні здобути слово-код, щоб отримати «Буаяри» (старовинні французькі монети, але замість монет «буаярами» може бути печиво). Для того щоб відгадати слово-код, команди повинні здобути підказки, які отримують після кожного конкурсу. Якщо ж учні помиляються, або відповідають неправильно, то для здобуття підказки вони повинні відгадати загадку або розповісти вірш, заспівати пісню німецькою мовою. Такий урок – це урок творчості учнів.

У 6 класі можна провести урок-казку «Пори року», де учні переодягаються в казкових персонажів, виконують ролі Зими, Весни, Літа, Осені. На цьому уроці можна використати пісні, вірші, загадки про пори року, що поповнить словниковий запас учнів, розширить їхній кругозір.

На уроці-опису «Портрет» учні описують зовнішність людини: своїх товаришів, гостей; знайомляться не тільки із зовнішньою красою, а із внутрішньою, адже краса – це поняття відносне, кожна людина по-своєму прекрасна. На уроці німецької мови можна використати елемент інсценізації казки С. С. Пушкіна «Спляча красуня і семеро богатирів», що сприятиме морально-етичному вихованню учнів.

Такі уроки-свята, на яких використовуються пісні, вірші, загадки, можна інтегрувати з музикою, літературою, географією, історією, образотворчим мистецтвом (інтегрований урок-екскурсія «Мистецтво. Живопис» – 11 клас) [1].

Проектна технологія – одна з технологій інтерактивного навчання, яка забезпечує формування творчої особистості учня. Традиційний зв'язок «учитель – учень» змінюється на «учень – учитель».

Під час роботи над проектом учитель виконує функції консультанта. Він допомагає учням у пошуку інформації, координує процес роботи над проектом, підтримує, заохочує учнів.

Метод проектів формує в учнів комунікативні навички, культуру спілкування, уміння коротко й доступно формувати

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

думки, терпимо ставитися до думки партнерів по спілкуванню, розвивати вміння здобувати інформацію з різних джерел, обробляти її за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, створює мовне середовище, що сприяє виникненню природної потреби у спілкуванні іноземною мовою. Проектна форма роботи є однією з актуальних технологій, що дозволяють учневі застосувати знання з предмета. Учні розширюють свій кругозір, кордони володіння мовою, отримуючи досвід її практичного використання, учаться слухати іншомовне мовлення, чути й розуміти один одного при захисті проектів. Діти працюють з довідковою літературою, словниками, комп'ютером, тим самим створюється можливість прямого контакту з автентичною мовою, чого не дає вивчення мови лише за допомогою підручника на уроці. Робота над проектом – процес творчий, що розвиває уяву, фантазію, творче мислення, самостійність та інші особистісні якості.

Метод проектів завжди зорієнтований на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну, групову, яку учні виконують протягом певного часу.

За домінують діяльністю проекти є: дослідницькі, пошукові, творчі, прикладні, рольові, інформаційні.

За кількістю учасників: індивідуальні, парні, групові.

За тривалістю виконання: короткотермінові, середньої тривалості, довготривалі.

Робота над проектом передбачає етапи:

- *підготовчий* (визначення теми і мети проекту, обговорення проблеми);
- *планування* (визначення джерел, методів аналізу інформації, способів представлення результатів);
- *дослідження*, спостереження, робота з інформаційними ресурсами, анкетування, експерименти;
- *аналіз інформації*, підбиття підсумків, формулювання висновків;
- *оцінювання результатів* і процесу дослідження за встановленими критеріями;
- *творчий звіт*, презентація отриманих результатів.

Проектні технології несуть в собі не просто знання, нову інформацію, а й розвивають учнів як творчих особистостей. Можна створити проекти з різних тем: «Будинок моєї мрії», «Місто майбутнього», «Їжа. Напої», «Визначні місця Берліну», «Німецькі вчені», «Спорт – це здоров'я», «Природа і ми (навколишнє середовище)», «Моя сім'я», «Німецькі письменники і поети», «Магазин. Покупки», «Подорож і я» та інші.

Такі уроки-проекти можна проводити як підсумкові уроки, бо для цього треба вивчити необхідну лексику, опрацювати тексти з теми, щоб здобути знання. Учні одержують додаткові завдання, відповіді на які вони шукають в енциклопедіях, додаткових джерелах, в мережі Інтернет, а вчитель тільки допомагає й координує роботу. Наприклад, при створенні

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

проекту «Німецькі вчені» учні шукають інформацію про вчених з додаткових джерел, обробляють її, перекладають, потім створюють свої проекти, і кожна група представляє одного вченого. При захисті проекту учні користуються різними формами, методами. Вони проводять наукову прес-конференцію з ученими, зустрічі з ними у вигляді наукової доповіді про відкриття Альберта Ейнштейна в галузях фізики, математики. Інші презентують Карла Бенца, Вільгельма Рентгена та їх відкриття у вигляді сценки і т. д.

У захисті проектів учні показують не тільки знання лексики, уміння читати, говорити, а й свої таланти: співати, декламувати поезії, акторські здібності, тобто учні розкриваються і розвиваються як творчі особистості. Отже, проектні технології сприяють всебічному розвитку особистості.

Інший інноваційний метод – *французькі майстерні*. Це групова розвивальне навчання. Діти об'єднуються в групи, одержують завдання, літературу й самі вивчають тему, а в кінці уроку кожна група виступає, пояснює матеріал, учні обговорюють його і роблять висновки. У кожній групі всі учні працюють, показують не тільки здобуті знання, а й розвивають акторські здібності, проявляють творчість. Сильніший учень у групі обирається майстром, який керує роботою групи, допомагає іншим.

Французькі методисти розробили методику «*Trampoline*». Вона має комунікативну спрямованість. Матеріал вивчається не за темами, а за розділами, які містять багато тем. Учням пропонується цілий ряд малюнків у вигляді коміксів. За цими коміксами вони розмовляють. Наприклад, на малюнках зображено хлопчика, який уранці встає, одягається, приводить себе в порядок, снідає, йде до школи. У школі добре працює на уроках. На уроці фізкультури грає залюбки у волейбол. Після уроків задоволений йде додому. На порозі зустрічає друга, який розповідає про улюблений фільм. Удома хлопчик одержує листа від дівчини, яка йому подобається. Весь вечір він про неї думає, бо його думки полонило прекрасне почуття – кохання. У цих малюнках охоплюється кілька тем: «Робочий день», «Школа», «Урок німецької мови», «Спорт», роздуми на тему «Кохання, щастя». Таке навчання розвиває уяву, логічне мислення, творчість. Адже побачене можна передати десятками реченнями, а можна написати цілий роман. Така методика вчить школярів мислити, говорити, висловлювати свої думки. Крім того, дивлячись на міміку, жести героя, учні вивчають різні прикметники (*lieb, treu, traurig, ehrlich, freundlich, lustig* і т. д.). Якщо ж мова власне про кохання, то тут вводяться пісні, поезії про це почуття. Учні за допомогою вчителя аналізують їх. На уроках німецької мови можна використовувати комікси, за якими складаються діалоги та монологи.

Особливої уваги заслуговує блочна система навчання. Вивчаючи тему «Пори року», на першому уроці знайомимося з новою лексикою і активізуємо її. На наступному уроці

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

працюємо над активізацією лексики в текстах, діалогах, пояснюємо граматику. На третьому уроці з цієї теми йде розвиток мовленнєвих навичок (діалогічного та монологічного мовлення). На четвертому уроці проводимо аудіювання тексту, пісні, діалогу і т. д. та повторюємо вивчений матеріал.

У наш час вивчення іноземної мови не можливо уявити собі без використання комп'ютера. На уроках німецької мови можна застосовувати комп'ютерні новітні технології для вивчення лексики, граматики. Ми вчимося з учнями розробляти слайди з граматичними схемами, таблицями, презентації лексичних тем. Такі мультимедійні презентації викликають великий інтерес в учнів. Вони дозволяють:

- показати учням те нове, що може вразити їхню уяву та здивувати їх;
- демонструвати зміст навчання, завдання, підсумки роботи на уроках;
- демонструвати результати групових проєктів;

Ефективно комп'ютер використовується й для контролю знань. До створення тестів можна залучати учнів. Це буде одна із форм учнівських творчих робіт. Створюється творча група учнів, які складають запитання та варіанти відповідей, вносять їх до пам'яті комп'ютера.

Аналіз результатів допомагає вчителю зрозуміти, яким чином слід змінити свою роботу і діяльність учнів.

Таким чином, упровадження мультимедійних засобів навчання поряд з традиційними та інтерактивними методами навчання дозволяє підвищити пізнавальну активність учнів, розвивати навички співробітництва, міжособистісного спілкування, розвивати мислення школярів, оскільки контакти й обмін думками істотно стимулюють його. Отже, інноваційні методи та технології розкривають учня як творчу особистість, у якій є талант.

З певністю можна стверджувати: як саме з перших уроків вчитель зацікавить учнів вивченням німецької мови і сприятиме всебічному розвитку дитини, таким і буде його кінцевий результат. І якщо він не викличе інтерес в учня з перших днів, то дитина назавжди залишиться глухою, байдужою до вивчення іноземної мови; буде жити без радощів пізнання і відкриття чогось нового й невідомого під час уроків німецької мови.

Наш досвід свідчить, що процес навчання – це не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня. Він потребує напруженої розумової роботи дитини та її власної активної участі в цьому процесі.

Учитель досягне успіху на своїх уроках лише тоді, коли зрозуміє, що дітям подобається все нове й цікаве. Тож слід пам'ятати, що навчання має бути різноманітним, бо одна й та сама модель проведення уроків не дає можливості дітям розкрити себе повністю, зупиняє розвиток творчого потенціалу.

Література:

1. Браже Т. Г. Інтеграція предметів у сучасній школі / Т. Г. Браже // Література у школі. – 2004. – №5. – С. 150-154.
2. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К., 2003. – 192 с.
3. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи. Міні-модуль 3. 5. Інноваційні технології та методи навчання. Поняття педагогічної інновації.

Бойко Н. І.*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті визначено дидактичні умови оптимальної організації навчально-виховного процесу на уроках образотворчого мистецтва, які спрямовані на формування та розвиток творчості особистості школяра молодшого шкільного віку.

Проблема творчого розвитку особистості в сучасному світі стоїть гостро. Для сучасної стратегії розвитку національної школи характерним є зростання уваги до особистості школяра, максимального розкриття його обдарування, інтелектуального розвитку, що забезпечує пріоритетність розвитку творчих рис. Уже ні в кого не викликає сумніву той факт, що естетичне виховання дитини, її культурний розвиток є невід'ємною складовою формування гармонійної особистості. Слід зазначити, що у психологічній і педагогічній теорії ці питання розглядаються глибоко та всебічно [1; 2; 3; 4 та ін.].

Звернемося до діяльності вчителя початкової школи, адже творчі можливості саме молодших школярів реалізуються в різних видах діяльності, зокрема у грі, навчанні, спілкуванні, трудовій діяльності. Як творчість наші вчителі початкових класів сприймають не лише кінцевий результат діяльності, а й прийоми та методи, за допомогою яких вона здійснюється. Тому майже з перших років своєї педагогічної діяльності значну увагу приділяють розвитку творчих здібностей учнів.

Наразі вчителі не орієнтують учнів лише на традиційне засвоєння знань, оскільки такий підхід в організації навчально-пізнавальної діяльності за сучасних умов не є продуктивним, оскільки обсяг знань зростає надто швидко. Та й самі по собі знання не гарантують появи нових оригінальних ідей. Тому велику увагу приділяють розвитку таких властивостей особистості, які дають можливість творчо використати здобуті знання. Потрібно розвивати в межах можливого творчі здібності кожної дитини, а не лише обдарованих. Здатність до творчості не є винятковим явищем, властивим лише одиницям. Певною мірою творчість властива всім людям, а вчителі намагаються створити для кожного найкращі умови навчання, формувати

* © **Бойко Н. І.**